การศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียน โรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

A Study Of The Critical Thinking Activities Management To Promote Learning Based On The Threefold Training Principles Of Students At Sarakhampittayakhom School, Mahasarakham Province

ภรณ์ทิพย์ภา ศรีละครดี,

ประยูร แสงใส และวิทยา ทองดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phonthippha Srilakorndee,
Prayoon Saengsai and Vitthaya Thongdee
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, Email: phonthippha.sri@gmail.com

****

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณตามหลักไตรสิขาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 242 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้

*วันที่รับบทความ: 19 มกราคม 2563; วันแก้ไขบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2563; วันตอบรับบทความ: 25 กุมภาพันธ์ 2563
Received: January 19, 2020; Revised: February 20, 2020; Accepted: February 25, 2020

เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาอธิบายในรูปของความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรม ด้านกิจกรรมแนะแนว ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิต ด้านกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ และ ด้านกิจกรรมนักเรียน ตามลำดับ

2) กลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่มี เพศ และอาชีพของผู้ปกครอง ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม ไม่แตกต่างกัน

3) แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริม การเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้แนวทางในแต่ละด้าน โดยรวมควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ทักษะความสามารถให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ **ด้านกิจกรรมแนะแนว** ควรมีการพัฒนาการจัดกิจกรรมด้านแนะแนวให้ครอบคลุมด้านต่าง ๆ เช่น การแนะแนวทางด้านการศึกษาและแนะแนวอาชีพ การแนะแนวชีวิต เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ปัญหาส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ กระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณ การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับตนเอง **ด้านกิจกรรมนักเรียน** ควรมีการจัดกิจกรรมของนักเรียนเติมเต็มหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ รวมทั้งเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม **ด้านกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์** ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์เน้นกิจกรรมที่ต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ **ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้** ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตอาสาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมจนเกิดเป็นนิสัย **ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้** ควรมีการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีความสอดคล้องกับวัยวุฒิของนักเรียนมีการส่งเสริมกิจกรรมการ

เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนา โดยนำหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนและการสอน **ด้านการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิต** ควรมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะต่าง ๆ ที่ได้เรียนมาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และนำความรู้ ความสามารถ ทักษะที่ได้ฝึกปฏิบัติมาไปต่อยอดให้เกิดความชำนาญ

คำสำคัญ : กระบวนการคิด; วิจารณญาณ; หลักไตรสิขา

Abstracts

The aims of this research were: 1) to study the management of critical thinking activities in accordance with the Tisikkha principles (tisikkhā, the threefold training) to promote learning of students in Sarakhampittayakhom school; 2) to study the problems of the management of critical thinking activities for promoting learning according to the Tisikkha principles of Sarakhampittayakhom school; 3) to study the guidelines for the development of critical thinking activities for promoting learning according to the Tisikkha principles of Sarakhampittayakhom school. This study was carried out by means of both quantitative and qualitative research methodologies with 242 samples. The research instruments included a questionnaire by analyzing the data by using the computer program for social science research to find the following statistics: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test and One-Way ANOVA. The qualitative research used its research tool an as interview form. The data were collected from in-depth interviews of 6 key informants. The data was explained in essay form based on the content analysis.

The research results were as follows:

1) The students had opinions on organizing the management of critical thinking activities in accordance with the Tisikkha principles to promote learning of students in Sarakhampittayakhom school, in overall at the high level with the same mean. When considering each aspect, it was found that it was at the highest level in all aspects and in descending order, they are: activities, guidance activities, learning promotion, learning activity management, applying gained knowledge in life, activities for social and public benefits and student activities respectively.

2) The sample group of students with different sex and occupation of parents had indifferent opinions on organizing the management of critical thinking activities in accordance with the Tisikkha principles to promote learning of students in Sarakhampittayakhom school.

3) The guidelines for the development of the management of critical thinking activities in accordance with the Tisikkha principles to promote learning of students in Sarakhampittayakhom school from the interviewees in overall are that the activities should be organized to promote learning skills

and abilities for students consistently. In terms of guidance activities, there should be development of guidance activities to cover various areas such as education and career, life in order to prevent and solve problems, encouragement of students to gain knowledge, understanding and skills in critical thinking processes with effective and suitable decisions on various matters for oneself. In terms of student activities, there should be activities for students to fill the curriculum so that students can develop themselves according to their potential including participating in appropriate activities. In the aspect of activities for social and public benefits, there should be activities organized for social and public benefit, focusing on activities that must encourage students to develop themselves naturally and their potential. In the aspect of promoting learning, there should be activities to instill in students to be volunteers that are beneficial to the public until it becomes a habit. In the aspect of learning activities, there should be development of students' learning to be consistent with the age of students, promotion of learning activities about Buddhism by applying various doctrines and principles in learning and teaching activities. In the aspect of applying knowledge in life, there should be development of knowledge, competencies, skills learned or which can be used in daily life, and taking the knowledge, competencies, skills to be practiced to create expertise.

Keywords: Critical thinking; activities in accordance; Tisikkha principles

บทนำ

การศึกษาในปัจจุบันเป็นการจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ในวิชาการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เกี่ยวศาสตร์วิชาหรือศิลปะวิชาทั้งที่มีมาจากสมัยเก่าหรือสมัยใหม่และรวมทั้งที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือนวัตกรรมใด ๆ ในโลกยุคปัจจุบันนี้ทั้งหลายทั้งมวล ในการจัดการเรียนการสอนนอกจากจะมีการพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้แล้ว ต้องมีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีความรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้และการดำเนินชีวิต มีกระบวนการและวิธีคิดที่เหมาะสม ต้องพัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง ไม่ว่าจะเป็นการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งการคิดขั้นสูงเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการคิดแก้ปัญหาหรือใช้ในการตัดสินใจอย่างถูกต้องภายใต้การพิจารณาไตร่ตรองด้วยความรอบคอบและสมเหตุสมผล ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตจริง การคิด เป็นการกำหนดความเป็นตัวเรา สิ่งที่เราคิดจะแสดงออกให้ปรากฏจากการพูด การเขียน และการกระทำเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลว กำหนดวิถีชีวิตเป็นแนวความคิดหนึ่งที่แสดง

ให้เห็นถึงความสำคัญของการคิดที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ ดังที่พระธรรมปิฎก กล่าวว่า “การคิดถูก หรือรู้จักคิดเป็น เป็นศูนย์กลางการบริหารการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องทั้งหมด เพราะเป็นหัวหน้าที่ชี้นำ นำทางและควบคุม การปฏิบัติที่ถูกต้องในแง่ต่างๆ ทั้งหมด" การคิดของมนุษย์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ และที่สำคัญช่วยแก้ปัญหาให้กับตนเอง สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับตนเอง ชุมชน ประเทศชาติ และโลกของเราได้ ซึ่งจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่าการดำรงชีวิตที่ดีต้องอยู่บนพื้นฐานของการคิดที่ดี และการกระทำที่เหมาะสม ทุกคนมีความคิดแต่คุณภาพของการคิดของแต่ละคนจะมีไม่เท่ากัน ผู้ที่มีคุณภาพของการคิดต่ำมักคิดไม่เป็นระเบียบ ทำให้ถูกลอกลวงได้ง่าย มีปัญหามากและไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่คิดเป็น จะไม่ถูกหลอกลวงด้วยข้อมูลที่ได้รับ ไม่เชื่อโดยปราศจากเหตุผลที่สมควร แต่จะต้องพิจารณาไตร่ตรองโดยรอบคอบก่อนตัดสินใจ (ปนัดดา ราศรี และ ลัดดา ศิลาน้อย, 2558: 63-69)

ดังนั้น โรงเรียนจะมีวิธีการอย่างไรในการกำหนดแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน ผู้เรียน ที่ใช้สำหรับการจัดหลักสูตรหรือการจัดระบบการศึกษาและการให้บริการทางการศึกษาด้านอื่น ๆ ที่จะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้และมีวิธีการอย่างไรบ้างที่จะกำหนดและสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับหลักสูตรการศึกษาการเรียนรู้ และการให้บริการทางการศึกษาอื่น ๆ เพื่อจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการและทำให้ดีเกินกว่าความคาดหวังของกลุ่มนักเรียน รวมทั้งเพื่อดึงดูดนักเรียนกลุ่มใหม่ ๆ และสามารถสร้างโอกาสในการขยายพัฒนาความสัมพันธ์กับนักเรียนในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน และการจัดกิจกรรมเสริมต่าง ๆ นั้นจะต้องยึดผู้เรียนเป็นหลัก และต้องเน้นความสำคัญทั้งในเรื่องของความรู้ ความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ และมีคณะครูอาจารย์หรือผู้สอนควรทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน และถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ยกตัวอย่าง เช่น การนำเรื่องหลักไตรสิกขาเข้ามาร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยหลักของไตรสิกขา คือเป็นแนวทางข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา 3 อย่าง ได้แก่ สีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา ซึ่งทั้ง 3 อย่างนี้เป็น

หลักการปฏิบัติสำหรับใช้ในการพัฒนาชีวิตหรือใช้ในการศึกษาเรียนรู้ และการที่ปฏิบัติตามวิธีการแบบหลักไตรสิกขาหรือการศึกษาการเรียนรู้โดยฝึกหัดตนให้เกิดมี ศีล สมาธิ และปัญญา ให้เกิดทักษะความชำนาญหรือถ้าหากสามารถฝึกปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักการของหลักไตรสิกขาแล้ว ก็อาจสามารถพัฒนาจิตใจให้เกิดคุณสมบัติครบทั้ง 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ไปพร้อม ๆ กันอีกด้วยเพราะ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นเป็นสิ่งที่จะสามารถกำเนิดเกิดได้จากแหล่งเดียวกัน คือ จิตใจ ดังนั้นจึงเหมาะที่จะนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้าไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน, 2552: 2)

จากที่ได้กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับปัญหาและความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยและศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาถึงการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นที่ 6 ของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม ให้มีประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณตามหลักไตรสิขาสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม มีระเบียบวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเรื่องการศึกษาการจัดกิจกรรมโดยการใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคามนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงผสม (Mixed Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้บริหาร คณะครู อาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในการจัดกิจกรรมโดยการใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

2. พื้นที่ศึกษาภาคสนามและผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสารคามพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 621 คน ของโรงเรียนสารคามพิทยาคม

2) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 242 คน โดยได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบตรารางของ Krejcie & Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 34) จากจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งจำนวน 621 คน

3) กลุ่มเป้าหมายที่ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหาร คณะครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในการจัดกิจกรรม จำนวน 6 คน และได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยการใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร : การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารโดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้ (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และ (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ คือ ศึกษาเอกสารวิชาการ ตำรา บทความ หนังสือ ข้อมูลจากระบบสารสนเทศอินเตอร์เน็ต และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม : การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 248 รูป/คนนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 242 คน และผู้บริหาร คณะครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในการจัดกิจกรรม จำนวน 6 คน โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของโรงเรียนสารคามพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม นำมาประมวลผลข้อมูลโดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แบบทดสอบค่าที (T-test) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยการใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม นำมาวิเคราะห์คำถามสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Contest Analysis) และอธิบายเป็นความเรียง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมาย แนวความคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องการศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราห์สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

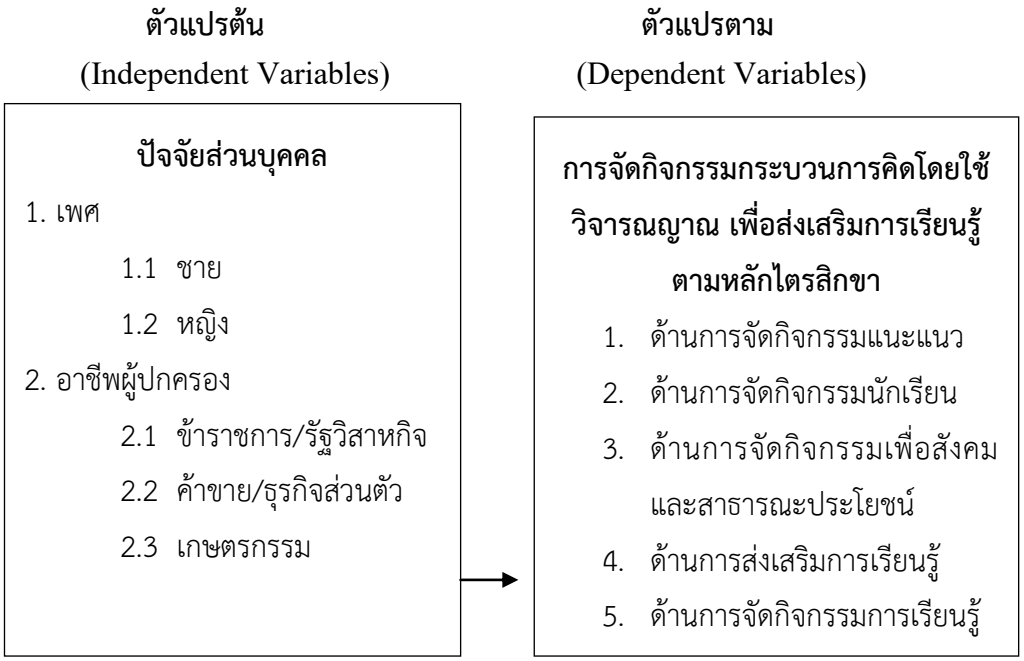

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม โดยสามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 242 คน พบว่า จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 60.7 เป็นเพศหญิงจำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 39.3 อาชีพผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 96.3 รองลงมา เกษตรกรรม จำนวน 7 คิดเป็นร้อยละ 2.9 น้อยที่สุด คือ อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 ตามลำดับ

2. ระดับผลการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.04) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 มีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมแนะแนว ($\overline{X}$ = 4.25) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.04) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.02) ด้านการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิต ($\overline{X}$ = 4.01) ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ ($\overline{X}$ = 3.98) และในด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ($\overline{X}$ = 3.96) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม ที่มี เพศ และอาชีพของผู้ปกครอง

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุก ๆ ด้าน

ส่วนนักเรียนที่อาชีพผู้ปกครองต่างกัน มีความคดเห็นต่อการจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยวิจารณญาณตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกันในทุก ๆ ด้านเช่นกัน

4. ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

1) ด้านการจัดกิจกรรมแนะแนว (ศีล สมาธิ ปัญญา) คือ ควรมีแนวทางการพัฒนาการศึกษาการจัดกิจกรรมด้านแนะแนวที่จัดโดยครอบคลุมเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการแนะแนวทางด้านการศึกษา การแนะแนวอาชีพ การแนะแนวชีวิต เพื่อเป็นการป้องกันแก้ปัญหา และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ กระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณ การตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับตนเอง โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วย เช่น หลักไตรสิกขาที่มี ศีล สมาธิ ปัญญา และศีลช่วยในการสร้างวินัย สมาธิ ช่วยในการคิดวิเคราะห์คำนวณ มีสติ ส่วนปัญญาช่วยในการตัดสินใจ การจัดกิจกรรมแนะแนวจะต้องจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือ การสร้างคนให้เป็นคนดี เป็นคนมีสติปัญญา และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมแนะแนวจึงมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือนักเรียน และช่วยแก้ไขปัญหาที่นักเรียนประสบอยู่ให้สามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

2) ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน (ศีล สมาธิ ปัญญา) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสิ่งเติมเต็มหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้มีการพัฒนาตนเองตามศักยภาพความสารถ และได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมและการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม เป็นการเข้าร่วมกลุ่มกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กับกิจกรรมที่ได้เลือกด้วยตนเองหรือตามทักษะความถนัดและความสนใจของนักเรียนอย่างแท้จริง และการรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์ในการเสริมทักษะความรู้เพิ่มเติมจากการเรียนรู้จากหนังสือหรือการเรียนในห้องเรียน เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติร่วมกันกับผู้อื่นซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาการที่สำคัญแก่ตัวนักเรียน คือ เป็นการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกส่วนทั้งในทางร่างกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ความคิด และการเข้าสังคมกับผู้อื่นได้ มีรูปแบบการจัดกิจกรรมนักเรียนและมีวิธีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม

3) ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ (ศีล สมาธิ ปัญญา) พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาในด้านการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ โดยมีการรณรงค์การให้ความรู้ เรื่องศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีการจัด

กิจกรรมขึ้นภายในโรงเรียนเป็นการจัดกิจกรรมรณรงค์ในเรื่องต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อสังคมและบุคคลอื่น โดยให้ได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน ในทางด้านการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณะประโยชน์ขึ้นมานั้น ก็เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตอาสาซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักเรียน และครูที่ปรึกษากิจกรรมได้มีส่วนร่วมกันในการวางแผนเป็นการทำกิจกรรมโดยที่ผู้ปฏิบัติทำด้วยความสมัครใจและเต็มใจ เป็นกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ที่ทำเพื่อผู้อื่นเสมอ

4) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ (ศีล สมาธิ ปัญญา) คือ มีการเลือกกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนมีความสัมพันธ์ด้วยหลักสังคม คือ ศีล ความสงบสุข สมาธิ การส่งเสริมนักเรียนให้มีความรู้ทักษะความสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยความรอบครอบ คือ ปัญญา ดังนั้นครูผู้สอนควรจะต้องมีการส่งเสริมให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีปัญหา และก็ควรที่สนับสนุนนักเรียนผู้ที่มีความสามารถให้ได้รับการเชิดชูในการทำดี เช่น เรียนดี มีความกตัญญู และช่วยเหลือสังคมหรือเป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมและสังคม การส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งครูและนักเรียนได้มาอยู่ร่วมกันเพื่อเรียนรู้ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมการทำบุญตักบาตร กิจกรรมการปฏิบัติธรรม กิจกรรมการรักษาศีล กิจกรรมการฝึกสมาธิ กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยสติปัญญา

5) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ศีล สมาธิ ปัญญา) คือ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ควรที่จะมีเนื้อหาสาระที่เข้าใจง่ายและมีความสอดคล้องกับวัยวุฒิของนักเรียน ควรมีการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องของพระพุทธศาสนามีการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุตใช้ในกิจกรรมการเรียนและการสอนด้วย ให้โอกาสหรับนักเรียนในการที่จะตอบคำถามที่เหมาะสมแก่นักเรียนในการฝึกฝนรูปแบบพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ของการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ในกิจกรรมนั้น โดย ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนได้รับความพึงพอใจจากการปฏิบัติ หรือเกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ตามจุดประสงค์ โดยมีการใช้วิธีการสอนแบบอธิบายและแสดงเหตุผลเป็นวิธีการสอนที่ครูผู้สอนเป็นผู้บอกให้นักเรียนติดตามเป็นวิธีสอนที่ใช้ในขณะที่ผู้สอนอธิบายนั้น ผู้สอนก็จะพยายามวิเคราะห์ติดตาม ชี้แจง ให้นักเรียนเข้าใจ โดยการแทรกหลักคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมโดยเฉพาะหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือหลักธรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน

6) ด้านการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิต (ศีล สมาธิ ปัญญา) คือ ควรมีการพัฒนาให้เกิดทักษะความรู้ความสามารถที่ได้เรียนมาแล้วนำทักษะความรู้นั้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือการเลี้ยงชีพของตนเองได้อย่างมีศิลปวิทยาในวิชาชีพที่ตนเองได้เรียนรู้ และได้ฝึกฝนไว้เป็นอย่างดี เป็นการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติและพัฒนาให้เกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถจะนำไปปฏิบัติให้ได้ผลดียิ่งขึ้น และต้องเป็นสัมมาอาชีพที่ถูกต้องซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของคนดี โดยการกระทำนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือก่อผลเสียหายแก่สังคมส่วนรวม ซึ่งเป็นการใช้ความคิดพินิจพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจารณญาณด้วยการใช้ปัญญาที่บริสุทธิ์อิสระไม่ถูกกิเลสครอบงำ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การศึกษาการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.04) ทั้งนี้เนื่องจาก นักเรียนมีการเข้าร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสิ่งเติมเต็มหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้มีการพัฒนาตนเองตามศักยภาพความสารถและได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมและการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม นักเรียนเห็นคุณค่าของความรู้ เห็นคุณค่าของหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและสามารถนำเอาประสบการณ์ที่ได้รับรู้มานำไปพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกฤษณะ วชิรญาโณ (วภักดิ์เพชร) (2561 : ก) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี” พบว่า การจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1. ด้านการจัดกิจกรรมแนะแนว (ศีล สมาธิ ปัญญา) จากการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.25) ทั้งนี้เนื่องจากครูคอยให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือนักเรียนทุกครั้งที่มีปัญหาและการได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนะส่งเสริมทักษะกระบวนการคิด ในการตัดสินใจ และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการศึกษาการจัดกิจกรรม

กระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอานนท์ อานนฺโท (ศรีชาติ) (2560 : ก) ศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนทวีวัฒนา แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร พบว่า หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบผลสำเร็จและเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธเป็นระบบการสร้างและพัฒนาที่ทำให้นักเรียนพัฒนาอย่างมีบูรณาการ

2. ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน (ศีล สมาธิ ปัญญา) จากการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 3.96) ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักเรียนมีการเรียนรู้มีการประเมินตนเองในด้านการเรียนแต่ละรายวิชาอยู่เสมอ และนักเรียนได้ลงภาคสนามในการเข้าร่วมจัดกิจกรรมนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงไกร จันทะแจ่ม (2556 : ก) ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี พบว่า มีการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์อย่างเป็นกัลยาณมิตรระหว่างครู ผู้บริหาร นักเรียนและชุมชน

3. ด้านกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ (ศีล สมาธิ ปัญญา) จากการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 3.98) ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักเรียนได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนที่อยู่ใกล้โรงเรียน โดยผู้บริหารและคณะครูได้นำพานักเรียนไปช่วยกิจกรรมชุมชนอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทองล้อม สุเมโธ (อินทะสร้อย) (2559 : ก) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาสามเณรนักเรียนต้นแบบของโรงเรียนพุทธโกศัยวิทยา จังหวัดแพร่ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ (ศีล สมาธิ ปัญญา) จากการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.04) ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูสร้างบรรยากาศอบอุ่นในห้องเรียนหรือมีเมตตาในเป็นกันเองในชั้นเรียนและครูได้สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้นักเรียนได้มีความเชื่อมั่นในการเรียนสามารถให้นักเรียนได้ต่อยอดความรู้ โดยครูจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย

5. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ศีล สมาธิ ปัญญา) จากการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.02) ทั้งนี้อาจเนื่องจากมีการใช้ข้อคิดให้นักเรียนได้สะท้อนผลในการเรียน และครูมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ร่วมกันทำ เช่น การเล่นเกมส์หรือ

เชาว์ปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐานสุขวรรณา วงษ์สุภาพงษ์ (2556 : ก) ศึกษาเรื่องการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนเทศบาล 1 จังหวัดนครนายก พบว่า นักเรียนได้การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

6. ด้านการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิต (ศีล สมาธิ ปัญญา) จากการศึกษาพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\overline{X}$ = 4.01) ทั้งนี้อาจเนื่องจากได้รับความรู้ที่แปลกใหม่และทันกับเหตุการณ์โลกปัจจุบันและได้นำหลัก ศีล มาฝึกเป็น สมาธิ ในการเรียนรู้ไปใช้ในในชีวิตประจำวันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชิต สงวนไกรพงษ์ (2557 : ก) ศึกษาเรื่องหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสหลักไตรสิกขาไว้ใน วัชชีปุตตยสูตร ทุติยสิกขัตตยสูตร และตติยสิกขาสูตร ไตรสิกขา โดยการนำกระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาไปพัฒนาบุคคลนั้นจำเป็นต้องสร้างศรัทธาและปัญญาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้น ๆ ก่อน คือ การสร้างสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้นนั้นเองเมื่อเกิดสัมมาทิฏฐิแล้วจึงนำหลักธรรมต่าง ๆ เข้าสู่กระบวนการพัฒนาตามความเหมาะสม เมื่อสิ้นสุดกระบวนการพัฒนาแล้วจะต้องทำการประเมินผลใน 4 ด้าน คือ ด้านกาย ศีล จิต และปัญญา มีเป้าหมายสุดท้าย คือ คุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. **ข้อเสนอเชิงนโยบาย**

11. ควรจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะและความสามารถให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ควรการจัดกิจกรรมด้านแนะแนวที่จัดโดยครอบคลุมเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการแนะแนวทางด้านการศึกษา การแนะแนวอาชีพ และการการดำเนินชีวิต

1.3 ควรมีรูปแบบการจัดกิจกรรมนักเรียนและมีวิธีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน

1.4 ควรเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์โดยที่ผู้เข้าร่วมปฏิบัติทำด้วยความสมัครใจและเต็มใจเป็นกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ที่ทำเพื่อผู้อื่นเสมอ

1.5 ควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งครูและนักเรียนได้มาอยู่ร่วมกันเพื่อเรียนรู้ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันได้

1.6 ควรมีการส่งเสริมความสามารถที่จะนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยมเพื่อสร้างเป็นเครือข่ายความรู้และสร้างความรู้ ความคิดใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์มีความรู้แจ้งเข้าถึงความจริงของโลกและชีวิตได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรที่จะศึกษาวิจัยการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกันระหว่างความคิดเห็นของนักเรียนกับความคิดเห็นของครูบุคลากรในโรงเรียนสารคามพิทยาคมว่าแตกต่างกันหรือไม่

2.2 ควรที่จะศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้หลักโยนิโมนสิการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนสารคามพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

2.3 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมกระบวนการคิดโดยใช้วิจารณญาณเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ โดยเปลี่ยนขนาดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยให้กว้าง และขนาดใหญ่ขึ้น อาจเป็นระดับจังหวัด ระดับประเทศ หรือสถานศึกษาสังกัดองค์กรอื่น ๆ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด มหาวิทยาลัย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร จันทะแจ่ม. (2556). *การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี.* พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ฐานสุขวรรณา วงษ์สุภาพงษ์. (2556). *การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนเทศบาล 1 จังหวัดนครนายก.* พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 5).กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

ปนัดดา ราศรี และ ลัดดา ศิลาน้อย. (2558). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้

กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ในรายวิชา ส 22101 สังคมศึกษา 3. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น,* 9 (1), 63-69.

พระกฤษณะ วชิรญาโณ (วภักดิ์เพชร). (2561). *การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลนครอุดรธานี.* พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การสอนสังคมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาทองล้อม สุเมโธ (อินทะสร้อย). (2559). *การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาสามเณรนักเรียนต้นแบบของโรงเรียนพุทธโกศัยวิทยา จังหวัดแพร่.* พุทธศาสตรมหาบัณฑิต พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอานนท์ อานนฺโท (ศรีชาติ). (2560). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนทวีวัฒนา แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร.* พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การสอนสังคมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิชิต สงวนไกรพงษ์. (2557). *พัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท.* พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต พระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน.(2552). *คู่มือการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.